

HOÀN THIỆN QUY ĐỊNH CỦA PHÁP LUẬT VỀ CÁCH THỨC THỰC HIỆN TRÁCH NHIỆM SẢN PHẨM CỦA NHÀ CUNG ỨNG HÀNG HÓA

LẠI SƠN TÙNG*

Tóm tắt: Cách thức thực hiện trách nhiệm sản phẩm (TNSP) của nhà cung ứng hàng hóa (CÚHH) hiểu một cách đơn giản là những dạng trách nhiệm mà nhà CÚHH phải thực hiện khi CÚHH có khuyết tật cho người tiêu dùng (NTD), bao gồm cả trách nhiệm bồi thường thiệt hại (BTTH) và trách nhiệm nhằm ngăn ngừa không để hàng hóa có khuyết tật (HHCKT) mà nhà CÚHH cung ứng trên thị trường gây thiệt hại cho NTD. Bài viết phân tích những bất cập, hạn chế trong quy định pháp luật về cách thức thực hiện TNSP của nhà CÚHH dưới dạng những trách nhiệm nhằm ngăn ngừa không để HHCKT mà nhà CÚHH cung ứng trên thị trường gây thiệt hại cho NTD; đồng thời đề xuất một số giải pháp góp phần hoàn thiện quy định pháp luật về nội dung này ở Việt Nam trong thời gian tới.

Từ khóa: Người tiêu dùng, nhà cung ứng hàng hóa, trách nhiệm sản phẩm

Ngày nhận bài: 26/9/2023; Biên tập xong: 05/12/2023; Duyệt đăng: 22/4/2024

COMPLETING LEGAL REGULATIONS ON THE METHOD OF IMPLEMENTING PRODUCT RESPONSIBILITY OF THE GOODS SUPPLIER

Abstract: The method of implementing product responsibility of the goods supplier is simply understood as the types of responsibilities that the goods supplier must carry out when supplying defective goods to consumers, not only to compensate for damages but also to prevent defective goods supplied to the market by that goods suppliers causing damage to the consumers. This article analyzes the inadequacies in legal regulations on the method of implementing product responsibility of goods suppliers to prevent defective goods supplied to the market by that goods suppliers causing damage to the consumers as well as proposes some solutions to further improve legal regulations on this matter in Vietnam in the next time.

Keywords: Consumers, goods supplier, product responsibility

Received: Sep 26th 2023; **Editing completed:** Dec 05th 2023; **Accepted for publication:** Apr 22nd 2024

Luật Chất lượng sản phẩm, hàng hóa có hiệu lực thi hành từ năm 2007 đã đánh dấu cột mốc quan trọng đối với sự phát triển của chế định TNSP ở Việt Nam khi quy định nghĩa vụ, trách nhiệm của chủ thể kinh doanh nói chung, nhà CÚHH nói riêng đối với hàng hóa dưới góc độ bảo vệ quyền lợi người tiêu dùng (QLNTD). Trong đó, đã có sự phân định nghĩa vụ cụ thể của từng chủ thể trong chuỗi CÚHH như người sản xuất, người nhập khẩu, người bán hàng trong việc phát hiện hàng hóa gây mất an toàn hoặc hàng hóa không phù hợp với tiêu chuẩn công bố áp dụng, quy chuẩn kỹ thuật tương ứng. Bên cạnh đó, nghĩa vụ sau bán hàng của các chủ thể trong chuỗi CÚHH bước đầu cũng được đề cập đến. Theo đó, các chủ thể này phải kịp thời ngừng sản

xuất, ngừng nhập khẩu, dừng bán hàng đối với các bên có liên quan và có biện pháp khắc phục hậu quả khi phát hiện hàng hóa gây mất an toàn hoặc không phù hợp với tiêu chuẩn công bố áp dụng, quy chuẩn kỹ thuật tương ứng¹.

Căn cứ vào việc HHCKT do nhà CÚHH cung ứng trên thị trường đã gây thiệt hại cho NTD hay chưa mà TNSP của nhà CÚHH sẽ được thể hiện dưới dạng các trách nhiệm nhằm hướng đến mục tiêu ngăn ngừa, khắc phục những nguy cơ tiềm ẩn gây thiệt hại của HHCKT hoặc trách nhiệm BTTH đối

* Email: Sontung290991@gmail.com

Thạc sĩ, Giảng viên Học viện Cảnh sát nhân dân,
Nghiên cứu sinh Học viện Khoa học xã hội

¹ Khoản 8 Điều 10, khoản 9 Điều 12, khoản 9 Điều 16 Luật Chất lượng sản phẩm, hàng hóa năm 2007.

với những thiệt hại do HHCKT gây ra cho NTD. Có thể thấy, TNSP của nhà CƯHH không chỉ được nhìn nhận ở trách nhiệm BTTT mà quan trọng nhất là những trách nhiệm nhằm ngăn ngừa không để HHCKT mà nhà CƯHH cung ứng trên thị trường gây thiệt hại cho NTD, đây là điểm đặc trưng riêng biệt so với các dạng trách nhiệm pháp lý khác của nhà CƯHH. Nghiên cứu quy định pháp luật của các quốc gia trên thế giới cho thấy TNSP của nhà CƯHH thường bao gồm các dạng trách nhiệm cơ bản sau đây: Trách nhiệm ngừng lưu thông, cung cấp HHCKT; trách nhiệm cảnh báo về HHCKT; trách nhiệm thu hồi hàng hóa có khuyết tật (THHHCKT); trách nhiệm khắc phục khuyết tật của hàng hóa và trách nhiệm BTTT do HHCKT gây ra².

Trong 04 dạng trách nhiệm trên, điểm khác biệt cơ bản gồm trách nhiệm ngừng lưu thông, cung cấp HHCKT trên thị trường; trách nhiệm cảnh báo cho NTD về khuyết tật của hàng hóa; trách nhiệm khắc phục khuyết tật của hàng hóa; trách nhiệm THHHCKT với trách nhiệm BTTT do HHCKT gây ra chính là việc nhóm bốn dạng trách nhiệm phát sinh không dựa vào thiệt hại mà hàng hóa đã gây ra cho NTD, có nghĩa là phát sinh ngay sau khi phát hiện khuyết tật của hàng hóa có khả năng gây ra thiệt hại³.

1. Thực trạng quy định của pháp luật Việt Nam về cách thức thực hiện trách nhiệm sản phẩm của nhà cung ứng hàng hóa

Ở Việt Nam, những trách nhiệm nhằm ngăn ngừa không để HHCKT gây thiệt hại cho NTD hiện chưa được quy định, luận giải thành điều luật riêng mà được lồng ghép với nhau thành một điều luật chung quy định về trách nhiệm THHHCKT tại Điều 22 Luật Bảo vệ QLNTD năm 2010 (Điều 33 Luật Bảo vệ QLNTD năm 2023). Cụ thể,

² Nguyễn Tiến Hùng (2020), *Pháp luật về trách nhiệm sản phẩm ở Việt Nam*, Luận án Tiến sĩ, Học viện Khoa học xã hội, tr.76.

³ Trường Đại học Luật Hà Nội, *Giáo trình Luật Bảo vệ quyền lợi người tiêu dùng*, Nxb. Công an nhân dân, Hà Nội, 2014, tr.126.

Điều 22 quy định: “*Khi phát hiện hàng hóa có khuyết tật, tổ chức, cá nhân sản xuất, nhập khẩu hàng hóa có trách nhiệm:...*”. Có thể thấy, quy định tại điều luật chưa thật sự đầy đủ vì có nhiều chủ thể tham gia vào chuỗi CƯHH gồm hai giai đoạn là sản xuất hàng hóa và CƯHH; bên cạnh khâu sản xuất thì để đưa hàng hóa vào lưu thông trên thị trường còn phải kể đến khâu cung ứng thông qua nhà CƯHH (như nhà nhập khẩu, nhà phân phối, nhà bán buôn...) nên ngoài nhà sản xuất, nhà nhập khẩu thì các chủ thể còn lại trong chuỗi CƯHH cũng phải chịu trách nhiệm đối với hàng hóa mà mình cung ứng. Mặt khác, những chủ thể đó cũng được hưởng lợi trực tiếp từ việc phân phối, bán hàng nên họ cũng cần có những trách nhiệm cụ thể trong việc thực hiện biện pháp ngăn ngừa các thiệt hại mà HHCKT có thể gây ra cho NTD. Chính vì vậy, nhà CƯHH nói chung cũng cần được xem xét, xác định là chủ thể thực hiện trách nhiệm THHHCKT. Điều này dễ dẫn đến tình trạng khuyết tật của hàng hóa xuất hiện ở khâu phân phối nhưng do không có quy định cụ thể nên nhà phân phối không có ý thức chủ động trong việc ngăn ngừa, khắc phục nguy cơ gây thiệt hại do HHCKT có thể gây ra cho NTD. Khắc phục hạn chế trên, khoản 1 Điều 32 Luật Bảo vệ QLNTD năm 2023 quy định về trách nhiệm đối với sản phẩm, HHCKT như sau:

“1. Khi phát hiện sản phẩm, hàng hóa có khuyết tật, tổ chức, cá nhân kinh doanh (có thể hiểu bao gồm cả nhà cung ứng hàng hóa) có trách nhiệm sau đây:

a) Thu hồi và xử lý sản phẩm, hàng hóa có khuyết tật theo quy định tại Điều 33 của Luật này và quy định khác của pháp luật có liên quan...”

Về nghĩa vụ cảnh báo, khoản 3 Điều 12 Luật Bảo vệ QLNTD năm 2010 quy định một trong những trách nhiệm của tổ chức, cá nhân kinh doanh hàng hóa, dịch vụ nói chung, nhà CƯHH nói riêng trong việc cung cấp thông tin về hàng hóa, dịch vụ cho NTD là “*Cảnh báo khả năng hàng hóa, dịch vụ có ảnh hưởng xấu đến sức khỏe, tính mạng, tài sản của người tiêu dùng và các biện pháp phòng ngừa*”.

Nội dung này một lần nữa được nhấn mạnh lại tại khoản 2 Điều 14 Luật Bảo vệ QLNTD năm 2023 về bảo đảm an toàn, đo lường, số lượng, khối lượng, chất lượng, công dụng sản phẩm, hàng hóa, dịch vụ bán, cung cấp cho NTD. Theo đó, *“tổ chức, cá nhân kinh doanh phải cảnh báo sản phẩm, hàng hóa, dịch vụ có khả năng gây mất an toàn, ảnh hưởng xấu đến tính mạng, sức khỏe, tài sản của người tiêu dùng và thông báo về các biện pháp phòng ngừa theo quy định của pháp luật”*.

Theo báo cáo thường niên từ năm 2011 đến năm 2022, Cục Cảnh tranh và bảo vệ NTD (nay là Ủy ban Cảnh tranh quốc gia) đã tiếp nhận và xử lý, giám sát 181 vụ việc THHHCKT của chủ thể kinh doanh trên phạm vi cả nước. Số vụ việc THHHCKT có thiên hướng gia tăng, cá biệt có năm tăng đột biến. Thực tế đó phản ánh phần nào việc các cơ quan quản lý nhà nước trong lĩnh vực bảo vệ QLNTD và các chủ thể kinh doanh nói chung đã quan tâm nhiều hơn đến quyền lợi của NTD trong giai đoạn hiện nay.

Xuất phát từ đặc trưng của những chương trình THHHCKT thường không được thực hiện một cách tức thì mà thường sẽ được diễn ra trong một khoảng thời gian nhất định; do đó, để hoạt động này được diễn ra một cách khách quan, đúng quy định, bảo đảm QLNTD thì cần phải có sự giám sát và theo dõi chặt chẽ từ phía các cơ quan quản lý nhà nước có thẩm quyền. Nhận thức được tầm quan trọng của mặt công tác này cũng như nhằm ngăn ngừa, hạn chế đến mức thấp nhất về những hậu quả thiệt hại về tài sản, tính mạng, sức khỏe mà HHCKT do nhà CƯHH cung ứng trên thị trường có thể gây ra cho NTD, thời gian vừa qua, các cơ quan quản lý nhà nước có thẩm quyền luôn nêu cao tinh thần trách nhiệm, thường xuyên bám sát, theo dõi, đôn đốc, nhắc nhở các chủ thể kinh doanh nói chung, nhà CƯHH nói riêng thực hiện TNSP, trong đó có việc THHHCKT, bao gồm cả những biện pháp nhằm khắc phục khuyết tật của hàng hóa mà mình cung ứng. Đối với những vụ việc mà chủ thể kinh doanh nói chung, nhà CƯHH nói riêng không chủ động, tự giác thực hiện TNSP đối với hàng hóa mà

mình cung ứng xuất hiện khuyết tật thì các cơ quan quản lý nhà nước có thẩm quyền sẽ căn cứ vào tình hình thực tế để áp dụng các biện pháp xử lý mang tính *“áp chế”* theo quy định của pháp luật để răn đe, buộc các chủ thể nêu trên phải thực hiện TNSP. Bởi thực tiễn cho thấy, không phải trường hợp nào chủ thể kinh doanh nói chung, nhà CƯHH nói riêng cũng tự nguyện trong việc thực hiện TNSP đối với hàng hóa mà mình cung ứng trên thị trường phát sinh khuyết tật và hàng hóa đó tiềm ẩn những nguy cơ không bảo đảm an toàn cho NTD.

Ví dụ như vụ việc thu hồi hai dòng xe Mazda 2 và Mazda 3 sử dụng động cơ 1.5L bị hiện tượng đèn báo lỗi động cơ do nhà phân phối Vina-Mazda thuộc Trường Hải thực hiện. Liên quan đến vụ việc này, Cục Đăng kiểm Việt Nam cho biết, nếu sau quá trình khắc phục khiếm khuyết mà hai dòng xe này vẫn còn đèn báo lỗi động cơ thì Cục sẽ yêu cầu nhà phân phối Vina-Mazda có trách nhiệm và tiếp tục khắc phục lỗi nêu trên nhằm đảm bảo tối đa quyền lợi cho khách hàng mua hai dòng xe này. Tuy nhiên, Cục Đăng kiểm Việt Nam nhận thấy Vina-Mazda không thực hiện chương trình thu hồi đối với dòng xe Mazda 3 theo kế hoạch nên Cục đã yêu cầu Vina-Mazda phải giải quyết dứt điểm và có giải pháp thực hiện, trong đó nhấn mạnh yêu cầu Vina-Mazda phải báo cáo bằng văn bản kế hoạch thực hiện các biện pháp triệu hồi, khắc phục trước ngày 30/4/2016. Sau thời hạn nêu trên, nếu Vina-Mazda không báo cáo bằng văn bản, Cục sẽ đưa ra những biện pháp *“áp chế”* theo quy định của pháp luật, trước mắt là sẽ dừng toàn bộ thủ tục đăng kiểm đối với dòng xe này⁴.

Đối với trách nhiệm hướng dẫn, cảnh báo về các nguy hiểm có thể xảy ra cho NTD trong quá trình sử dụng hàng hóa, trong nền kinh tế ngày nay, một hàng hóa tiêu dùng không còn bị giới hạn trong phạm vi lãnh thổ của một quốc gia, một khu vực

⁴ Báo điện tử VTC News (2016), *Mazda 3 dính lỗi ‘nổi cá vàng’*: Cục Đăng kiểm ra ‘tôi hậu thu’, <https://vtcnews.vn/mazda-3-dinh-loi-noi-ca-vang-cuc-dang-kiem-ra-toi-hau-thu-ar254747.html>, truy cập ngày 24/9/2023.

mà nó có thể được cung ứng và tiêu dùng ở bất kỳ quốc gia nào trên thế giới. Chính vì vậy, các thông tin về hàng hóa, trong đó có những thông tin cảnh báo về mức độ an toàn của hàng hóa càng cần phải được cảnh báo và cung cấp trên phạm vi rộng nhằm tiếp cận đến đại đa số NTD. Ở Việt Nam hiện nay, Ủy ban Cảnh tranh quốc gia đã tham gia vào nhóm cảnh báo và trao đổi thông tin của Ủy ban Bảo vệ NTD ASEAN (Asean Committee on Consumer Protection - ACCP) - tổ chức có các thành viên là cơ quan bảo vệ NTD của các quốc gia ASEAN. ACCP (tiền thân là Ủy ban phối hợp về bảo vệ NTD) được thành lập vào tháng 8 năm 2007 trên cơ sở thống nhất của Chính phủ các nước ASEAN với mục tiêu thực hiện và giám sát các thỏa thuận hợp tác và phối hợp giữa các quốc gia trong khu vực nhằm thúc đẩy sự phát triển bền vững công tác bảo vệ NTD⁵. Là một trong ba nhóm làm việc chính trong khuôn khổ của ACCP, nhóm cảnh báo và trao đổi thông tin với nhiệm vụ đầy mạnh và duy trì việc kết nối, chia sẻ thông tin về các HHCKT cũng như các chương trình THHHCKT giữa các nước ASEAN. Các chương trình THHHCKT diễn ra tại các nước ASEAN sẽ được ACCP tổng hợp, chia sẻ và cập nhật theo thời gian thực bởi các nước thành viên của ACCP trên Website của Ủy ban Bảo vệ NTD ASEAN. Do đó, khi một hàng hóa tiềm ẩn những nguy cơ gây mất an toàn hoặc hàng hóa đó nằm trong diện phải thu hồi thì những thông tin về hàng hóa này sẽ được chia sẻ rộng rãi trên phạm vi toàn các nước ASEAN, trong đó có cả Việt Nam⁶.

Qua nghiên cứu thực tiễn pháp luật của một số quốc gia trên thế giới về cách thức thực hiện TNSP của nhà CƯHH, tác giả nhận thấy pháp luật Việt Nam về nội

dung này hiện còn có những khoảng trống về mặt pháp lý, trong đó có những nội dung đã được quy định nhưng chưa được luận giải một cách rõ ràng, cụ thể, cần phải được nghiên cứu, sửa đổi, bổ sung hoặc luật hóa. Cụ thể:

Thứ nhất, các trách nhiệm nhằm hướng đến mục tiêu ngăn ngừa, khắc phục những nguy cơ tiềm ẩn gây thiệt hại của HHCKT được quy định chung tại Điều 22 Luật Bảo vệ QLNTD năm 2010 về trách nhiệm THHHCKT, Điều 33 Luật Bảo vệ QLNTD năm 2023 về thu hồi sản phẩm, HHCKT. Theo tác giả, tính bắt buộc của các dạng trách nhiệm mà chủ thể trong chuỗi CƯHH buộc phải thực hiện khi phát hiện HHCKT chưa được thể hiện một cách rõ nét. Bên cạnh đó, quy định tại điều luật cũng chưa có sự phân định rõ trách nhiệm khắc phục khuyết tật của hàng hóa với trách nhiệm bảo hành hàng hóa. Tác giả cho rằng trách nhiệm khắc phục khuyết tật của hàng hóa được nhận diện là một dạng trách nhiệm bảo hành bắt buộc theo luật định nhằm khắc phục vị thế yếu của NTD trước các chủ thể trong chuỗi CƯHH, qua đó góp phần bảo đảm tối đa quyền lợi chính đáng của NTD.

Thứ hai, điểm đ khoản 2 Điều 22 Luật Bảo vệ QLNTD năm 2010 mới chỉ đưa ra quy định chung về các biện pháp cần thiết để bảo vệ QLNTD trong quá trình thu hồi hàng hóa hay điểm đ khoản 4 Điều 33 Luật Bảo vệ QLNTD năm 2023 về thu hồi sản phẩm, HHCKT mới chỉ nêu nội dung khác có liên quan (nếu có) để bảo vệ QLNTD mà không nêu rõ nếu là biện pháp thì là những biện pháp cụ thể nào, nội dung khác có liên quan là những nội dung gì. Cụ thể, khi THHHCKT, các chủ thể trong chuỗi CƯHH cần phải thực hiện các biện pháp xử lý cần thiết nào như sửa chữa, thay thế, đổi hàng hóa khác, trả lại hàng hóa... nhằm hạn chế tối đa thiệt hại xảy ra cho NTD. Trong khi đó, vấn đề này lại được quy định một cách cụ thể trong một số luật chuyên ngành, ví dụ như Điều 55 Luật An toàn thực phẩm năm 2010 quy định thu hồi và xử lý đối với thực phẩm không bảo đảm an toàn có nêu “Các hình thức xử lý thực phẩm không bảo đảm

⁵ Kiều Oanh (2022), *Sự cần thiết của pháp luật bảo vệ quyền lợi người tiêu dùng*, Tạp chí Công thương, <https://tapchicongthuong.vn/bai-viet/su-can-thiet-cua-phap-luat-bao-ve-quyen-loi-nguoi-tieu-dung-101685.htm>, truy cập ngày 24/9/2023.

⁶ Nguyễn Tiến Hùng (2020), *Pháp luật về trách nhiệm sản phẩm ở Việt Nam*, Luận án Tiến sĩ, Học viện Khoa học xã hội, tr.122.

an toàn bao gồm: Khắc phục lỗi của sản phẩm, lỗi ghi nhãn; chuyển mục đích sử dụng; tái xuất; tiêu hủy”.

Thứ ba, các chế tài được vận dụng trong việc xử lý những hành vi vi phạm pháp luật về TNSP của nhà CƯHH trong thực tiễn chưa được Luật Bảo vệ QLNTD năm 2010 quy định một cách cụ thể, chi tiết. Về nội dung này, hiện có Nghị định số 98/2020/NĐ-CP ngày 26/8/2020 của Chính phủ quy định xử phạt vi phạm hành chính trong hoạt động thương mại, sản xuất, buôn bán hàng giả, hàng cấm và bảo vệ QLNTD đề cập đến, cụ thể tại Điều 47, Điều 56 và Điều 57.

Nhìn nhận một cách khách quan, những chế tài này vẫn còn mang nặng tính hình thức, chưa đủ tính “răn đe” đối với các chủ thể kinh doanh nói chung, nhà CƯHH nói riêng. Mặt khác, mức phạt tiền được áp dụng thường tỷ lệ nghịch với lợi nhuận mà nhà CƯHH thu được trong việc cung ứng HHCKT trên thị trường, do vậy hầu như không có tác dụng trong việc ngăn ngừa các hành vi vi phạm TNSP của nhà CƯHH.

Thứ tư, tính đến thời điểm hiện tại, chưa có văn bản pháp luật nào đưa ra những quy định một cách chung nhất về hình thức, trình tự thu hồi đối với HHCKT. Nội dung này hiện mới chỉ được đề cập đến trong một số văn bản dưới luật và đối với những mặt hàng hóa mang tính chất đặc thù như: Chương IV Thông tư số 11/2018/TT-BYT ngày 04/5/2018 của Bộ Y tế quy định về chất lượng thuốc, nguyên liệu làm thuốc có đề cập đến việc thu hồi thuốc và xử lý thuốc vi phạm; Thông tư số 23/2018/TT-BYT ngày 14/9/2018 của Bộ Y tế quy định việc thu hồi và xử lý thực phẩm không bảo đảm an toàn thuộc thẩm quyền quản lý của Bộ Y tế; Chương III Thông tư số 25/2019/TT-BGTVT ngày 05/7/2019 của Bộ Giao thông vận tải quy định về kiểm tra chất lượng an toàn kỹ thuật và bảo vệ môi trường trong sản xuất, lắp ráp ô tô có đề cập đến việc triệu hồi sản phẩm có khuyết tật... Trong các văn bản dưới luật này, trình tự, các bước tiến hành cũng như trách nhiệm của các cơ quan quản lý nhà nước như Cục Quản lý Dược, Cục Đăng kiểm Việt Nam... đã được quy định

một cách cụ thể, qua đó góp phần nâng cao hiệu quả thực thi trách nhiệm THHHCKT đối với những mặt hàng mang tính chất đặc thù trong thực tiễn.

Thứ năm, về trách nhiệm cảnh báo sau bán hàng. Pháp luật về TNSP của nhà CƯHH ở Việt Nam hiện chưa có quy định về trách nhiệm cảnh báo sau bán hàng của nhà CƯHH. Trong khi đó, pháp luật của một số quốc gia trên thế giới đã ghi nhận về nội dung này. Đơn cử như ở Hoa Kỳ, trong bản trình bày lại lần thứ ba về trách nhiệm pháp lý đối với sản phẩm vào năm 1998, Viện Luật Hoa Kỳ ghi nhận nhà bán hàng hoặc nhà phân phối có thể phải chịu TNSP đối với thiệt hại về người hoặc tài sản trong trường hợp các chủ thể này đã không đưa ra những cảnh báo hợp lý sau thời điểm bán hoặc phân phối hàng hóa đó nếu một người ở vị trí tương tự như họ, một cách hợp lý và thông thường sẽ cung cấp những cảnh báo đó⁷.

2. Một số đề xuất hoàn thiện và nâng cao hiệu quả thực thi pháp luật về cách thức thực hiện trách nhiệm sản phẩm của nhà cung ứng hàng hóa ở Việt Nam

Thứ nhất, mặc dù khoản 1 Điều 32 Luật Bảo vệ QLNTD năm 2023 đã mở rộng phạm vi chủ thể có trách nhiệm THHHCKT bao gồm cả nhà CƯHH so với quy định tại Điều 22 Luật Bảo vệ QLNTD năm 2010 nhưng để việc thực hiện trách nhiệm THHHCKT được quy định trong Luật Bảo vệ QLNTD trở thành một biện pháp thực sự hữu hiệu, gây ít tổn kém nhất cho chủ thể kinh doanh nói chung, nhà CƯHH nói riêng và NTD, thời gian tới, các nhà lập pháp cần nghiên cứu, ban hành quy định cụ thể một số nội dung sau:

1) Những trường hợp nào xảy ra trên thực tế thì sẽ bị xử lý theo hình thức thu hồi; quy trình, cách thức thực hiện THHHCKT được diễn ra như thế nào. Trong đó, có thể

⁷ Ross, K. (2002). *Increased duty to take post sale remedial action*. AUSTRALIAN PRODUCT LIABILITY REPORTER, 12(10), 125-132, <http://www.productliabilityprevention.com/images/5-IncreasedDutytoTakePostSaleRemedialAction.pdf>

nghiên cứu hoàn thiện quy định về truy xuất nguồn gốc của hàng hóa tạo điều kiện cho việc thực hiện thu hồi.

2) Về quyền yêu cầu THHHCKT của cơ quan nhà nước có thẩm quyền và NTD. Nghiên cứu quy định về nội dung này tại Hoa Kỳ cho thấy, thẩm quyền THHHCKT tập trung vào ba cơ quan với ba luật an toàn sản phẩm chính lần lượt do các cơ quan này quản lý bao gồm: i) Ủy ban An toàn Sản phẩm tiêu dùng (CPSC) với Đạo luật An toàn Sản phẩm tiêu dùng (CPSIA); ii) Cục quản lý thực phẩm và dược phẩm (FDA) với Đạo luật thực phẩm, dược phẩm và mỹ phẩm liên bang (FFDCA); iii) Cục Quản lý an toàn giao thông quốc lộ (NHTSA) với Đạo luật an toàn phương tiện xe máy (MVSA). Sự phân chia rõ ràng đối với quy định về thẩm quyền của ba cơ quan riêng biệt được đề cập ở trên chính là một trong những “chìa khóa” mang tính chất then chốt giúp việc thực thi pháp luật về THHHCKT ở Hoa Kỳ đạt được hiệu quả cao.

Ở Việt Nam hiện nay, đối với cơ quan nhà nước có thẩm quyền yêu cầu THHHCKT thì chức năng này được tập trung vào ba cơ quan đầu mối chính là Bộ Công thương, Bộ Y tế với cơ quan chuyên trách là Cục quản lý Dược và Cục An toàn thực phẩm; Bộ Giao thông vận tải với cơ quan chuyên trách là Cục Đăng kiểm Việt Nam. Trong 03 cơ quan này, duy chỉ có Bộ Công thương là chưa phân định rõ ràng cơ quan có thẩm quyền (cơ quan chuyên trách) trong việc THHHCKT đối với lĩnh vực mà mình quản lý. Bên cạnh đó, vẫn còn tồn tại sự chồng chéo trong quy định giữa các bộ, ngành đối với hoạt động quản lý quá trình thực thi trách nhiệm THHHCKT của các chủ thể kinh doanh nói chung và nhà CƯHH nói riêng. Thực tiễn đã xảy ra trường hợp, hàng hóa thuộc thẩm quyền quản lý của đơn vị này nhưng đơn vị khác lại ra thông báo thu hồi; hay cùng một loại hàng hóa nhưng lại được hai cơ quan khác nhau ra thông báo thu hồi. Ví dụ như vụ việc nước C2, Rong đỏ do Công ty URC Hà Nội sản xuất, phân phối bị Thanh tra Bộ Y tế ra quyết định xử phạt hành chính nhưng

cơ quan ra thông báo thu hồi sản phẩm là Cục quản lý Cảnh tranh⁸.

Từ những phân tích trên, để nâng cao hơn nữa hiệu quả thực hiện pháp luật về TNSP của nhà CƯHH, thời gian tới, các cơ quan có thẩm quyền cần phân định rõ phạm vi về chức năng, nhiệm vụ, thẩm quyền, cơ chế phối hợp giữa ba cơ quan Bộ Công thương, Bộ Y tế, Bộ Giao thông vận tải, trong đó Bộ Công thương cần sớm quy định cơ quan chuyên trách thực hiện hoạt động thu hồi hàng hóa đối với các loại hàng hóa không thuộc quyền quản lý của Bộ Y tế, Bộ Giao thông vận tải quản lý; đảm bảo sự tiếp nhận và xử lý thông tin thu hồi được xuyên suốt, nhanh chóng giữa 3 cơ quan này; tránh sự chồng chéo về quy định trong hoạt động quản lý cũng như thực thi trách nhiệm THHHCKT của nhà CƯHH. Đối với NTD, cần xây dựng quy chế tiếp nhận thông tin yêu cầu THHHCKT từ phía NTD đảm bảo tính khoa học, hợp lý; công khai quy trình thực hiện trên cổng thông tin điện tử của các cơ quan có thẩm quyền. Bên cạnh đó, quá trình xử lý yêu cầu cần được tiến hành một cách nhanh chóng, chính xác đảm bảo tối đa quyền và lợi ích của NTD.

3) Xây dựng chế tài tương ứng, nghiêm khắc hơn nữa, đủ tính răn đe đối với chủ thể kinh doanh nói chung và nhà CƯHH nói riêng khi họ không thực hiện, cố tình không thực hiện hoặc thực hiện không đúng trách nhiệm THHHCKT. Nghiên cứu các quy định của một số đạo luật trong nền pháp luật Hoa Kỳ có liên quan đến việc xử lý hành vi vi phạm về trách nhiệm THHHCKT cho thấy, mức phạt hành chính và chế tài hình sự được áp dụng đối với các hành vi sai phạm là tương đối cao, cụ thể: Đạo luật CPSIA quy định, mỗi lần vi phạm sẽ áp dụng mức phạt tối đa là 100.000 đô la Mỹ, mức phạt tù được áp dụng tối đa là 05 năm tù, tịch thu tài sản liên quan đến vi phạm⁹; trong khi đó Đạo

⁸ Thanh tra, 1 tháng sau phạt mới thông báo thu hồi sản phẩm C2, Rong đỏ, <https://thanhtra.com.vn/kinh-te/thi-truong/1-thang-sau-phat-moi-thong-bao-thu-hoi-san-pham-C2-Rong-do-105489.html>, truy cập ngày 24/9/2023.

⁹ <https://www.dorsey.com/-/media/files/newsresources/>

luật FFDCA quy định mỗi lần vi phạm thì mức phạt có thể dao động từ 1.000 đô la Mỹ đến 1.000.000 đô la Mỹ, mức phạt tù có thể được áp dụng 01 đến 20 năm¹⁰. Đối với pháp luật hiện hành ở Việt Nam cho thấy, chế tài được áp dụng đối với các hành vi vi phạm pháp luật trong việc thực hiện trách nhiệm THHHCKT chỉ mang tính chất hành chính với mức xử phạt khá thấp, chưa thực sự tương xứng với mức độ sai phạm, hậu quả thiệt hại mà hành vi sai phạm đó gây ra, chưa đủ sức răn đe đối với các chủ thể có hành vi sai phạm. Do vậy, thời gian tới, các cơ quan có thẩm quyền cần nghiên cứu, tăng mức xử phạt hành chính theo hướng tỷ lệ thuận với lợi nhuận mà chủ thể kinh doanh nói chung và nhà CƯHH nói riêng thu được từ hành vi sai phạm, thúc đẩy các chủ thể sai phạm tự nguyện thực hiện trách nhiệm của mình.

Không những thế, có thể nghiên cứu áp dụng chế tài hình sự nhằm tạo sự răn đe hơn nữa với chủ thể kinh doanh nói chung, nhà CƯHH nói riêng cũng như tương xứng với hậu quả thiệt hại mà hành vi vi phạm gây ra bởi có những trường hợp, hậu quả mà HHCKT gây ra ảnh hưởng đến số đông NTD, gây thiệt hại nghiêm trọng về tài sản, tính mạng, sức khỏe của NTD. Theo tác giả, cần bổ sung trong Bộ luật Hình sự các tội danh liên quan đến việc thực hiện TNSP của chủ thể kinh doanh nói chung, nhà CƯHH nói riêng bao gồm các dạng trách nhiệm nhằm hướng đến mục tiêu ngăn ngừa, khắc phục những nguy cơ tiềm ẩn gây thiệt hại của HHCKT và trách nhiệm BTTH do HHCKT gây ra; trong đó phân tích rõ các yếu tố cấu thành tội phạm, quy định các tình tiết tăng nặng trách nhiệm hình sự như việc thực hiện hành vi vi phạm nhiều lần; không thực hiện kịp thời trách nhiệm ngăn ngừa, khắc phục những nguy cơ tiềm ẩn gây thiệt hại của HHCKT cũng như trách nhiệm BTTH của chủ thể kinh doanh nói chung và nhà CƯHH nói riêng...

publications/2008/12/consumer-product-safety-improvement-act-of-2008/files/cpsia/fileattachment/cpsia.pdf, truy cập ngày 24/9/2023.

¹⁰ 21 U.S.Code § 333(a), <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/21/333>, truy cập ngày 24/9/2023.

Thứ hai, cần bổ sung quy định cụ thể về hình thức xử lý sau khi THHHCKT nhằm đảm bảo quyền lợi về mặt vật chất cho NTD như sửa chữa, thay thế, đổi trả sản phẩm khác hoặc hoàn tiền. Trong đó, chú trọng đến phương thức, thời hạn thực hiện nhằm hạn chế tối đa các hậu quả thiệt hại xảy ra đối với NTD, không để xảy ra tình trạng NTD lạm dụng gây khó khăn, thiệt hại cho nhà CƯHH nhưng đồng thời cũng bảo đảm quá trình khắc phục khuyết tật của hàng hóa của nhà CƯHH được hoàn thành trong khoảng thời gian sớm nhất. Những hoạt động mà nhà CƯHH phải thực hiện nhằm khắc phục khuyết tật của hàng hóa sau khi tiến hành THHHCKT có thể được nhìn nhận là một dạng trách nhiệm bảo hành bắt buộc nhằm bảo vệ tối đa quyền lợi của NTD.

Thứ ba, các quy định cụ thể về thực hiện nghĩa vụ hướng dẫn, cảnh báo của chủ thể kinh doanh nói chung và nhà CƯHH nói riêng sau khi bán hàng hóa cho NTD cũng nên được bổ sung trong Luật Bảo vệ QLNTD. Điều kiện đặt ra đối với nghĩa vụ hướng dẫn, cảnh báo sau khi bán hàng hóa là: i) Nhà CƯHH biết hoặc buộc phải biết rằng hàng hóa mà mình cung ứng có nguy cơ gây thiệt hại cho NTD; ii) Xác định được những người nằm trong diện cảnh báo và những người này được nhận định là không biết gì về các rủi ro gây thiệt hại đến từ hàng hóa; nhận được lời khuyên cảnh báo từ nhà CƯHH; iii) Nguy cơ có thể gây thiệt hại về tài sản, sức khỏe hoặc tính mạng của NTD là đủ lớn nếu như nhà CƯHH không thực hiện đầy đủ nghĩa vụ cảnh báo. Trong trường hợp nhà CƯHH không thực hiện hoặc thực hiện không đầy đủ, không đúng nghĩa vụ cảnh báo dẫn đến hàng hóa gây ra những hậu quả thiệt hại cho NTD thì nhà CƯHH chắc chắn phải chịu TNSP.

Ngoài ra, trách nhiệm THHHCKT không bị giới hạn về phạm vi lãnh thổ bởi hàng hóa không chỉ được tiêu dùng ở quốc gia mà nó được sản xuất mà còn được cung ứng, xuất khẩu và tiêu dùng ở các quốc gia khác. Do vậy, khi hàng hóa xuất hiện khuyết tật, việc thu hồi phải được tiến hành ở tất cả các quốc gia mà nó được phân phối.

Ở Việt Nam, pháp luật hiện hành chưa có những quy định cụ thể trong việc hợp tác, chia sẻ các thông tin THHHCKT giữa Việt Nam và các quốc gia trên thế giới, gây ra những hạn chế nhất định trong việc cảnh báo, THHHCKT. Chính vì vậy, để bảo vệ nhiều NTD, tránh những tổn thất có thể lan rộng không chỉ được giới hạn trong phạm vi lãnh thổ Việt Nam thì việc hợp tác, chia sẻ, cảnh báo và THHHCKT giữa Việt Nam và các quốc gia trên thế giới có thể được coi là giải pháp quan trọng để các cơ quan thực hiện nhiệm vụ bảo vệ QLNTD của những nước còn lại áp dụng các biện pháp kịp thời để cảnh báo, THHHCKT nhằm ngăn ngừa những rủi ro đến từ HHCKT mà có thể gây hại cho quốc gia mình. Về vấn đề này, Bộ Công thương là đơn vị đầu mối có thể xem xét, nghiên cứu, xây dựng và ký kết thỏa thuận quốc tế với các cơ quan có thẩm quyền thực hiện nhiệm vụ bảo vệ QLNTD ở các quốc gia khác trên thế giới trong việc cảnh báo và THHHCKT; trong đó chú trọng hợp tác, học hỏi kinh nghiệm của các quốc gia có hệ thống thông tin thu hồi được hoàn thiện ở mức độ hoàn hảo như Liên minh Châu Âu (EU), Hoa Kỳ, Úc... Nội dung quy chế phối hợp tập trung vào việc phân định cơ quan chuyên trách thực hiện chức năng này, cách thức trao đổi, cung cấp thông tin; các trường hợp cụ thể cần thông tin hay phối hợp cảnh báo...

Luật Bảo vệ QLNTD năm 2023 có hiệu lực thi hành vào ngày 01/7/2023 thay thế Luật Bảo vệ QLNTD năm 2010. Trong khi đó, Nghị định số 99/2011/NĐ-CP ngày 27/10/2011 của Chính phủ quy định chi tiết và hướng dẫn thi hành một số điều của Luật Bảo vệ QLNTD năm 2010 cũng đã bộc lộ nhiều điểm không thực sự phù hợp, dần không đáp ứng được yêu cầu của hoạt động bảo vệ QLNTD trong bối cảnh hiện nay. Chính vì vậy, để nâng cao hiệu quả hoạt động bảo vệ QLNTD và nâng cao trách nhiệm của nhà CƯHH trong việc nhằm ngăn ngừa không để HHCKT mà mình cung ứng trên thị trường gây thiệt hại cho NTD ở Việt Nam trong thời gian tới,

những kiến nghị được tác giả đề cập ở trên cần được cấp có thẩm quyền luận giải, cụ thể hóa trong Nghị định mới thay thế Nghị định số 99/2011/NĐ-CP, tạo cách hiểu và vận dụng pháp luật một cách thống nhất trong thực tiễn./.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. 21 U.S.Code § 333(a), <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/21/333>, truy cập ngày 24/9/2023;
2. Ross, K. (2002). Increased duty to take post sale remedial action. *Australian Product Liability Reporter*, 12(10), 125-132, <http://www.productliabilityprevention.com/images/5-IncreasedDutytoTakePostSaleRemedialAction.pdf>;
3. Quốc hội (2007), *Luật Chất lượng sản phẩm, hàng hóa*;
4. Quốc hội (2010), *Luật An toàn thực phẩm*;
5. Quốc hội (2010), *Luật Bảo vệ quyền lợi người tiêu dùng*;
6. Trường Đại học Luật Hà Nội (2014), *Giáo trình Luật Bảo vệ quyền lợi người tiêu dùng*, Nxb. Công an nhân dân, Hà Nội;
7. Bộ Y tế (2018), *Thông tư số 11/2018/TT-BYT ngày 04/5/2018 quy định về chất lượng thuốc, nguyên liệu làm thuốc có đề cập đến việc thu hồi thuốc và xử lý thuốc vi phạm*;
8. Bộ Y tế (2018), *Thông tư số 23/2018/TT-BYT ngày 14/9/2018 quy định việc thu hồi và xử lý thực phẩm không bảo đảm an toàn thuộc thẩm quyền quản lý của Bộ Y tế*;
9. Bộ Giao thông vận tải (2019), *Thông tư số 25/2019/TT-BGTVT ngày 05/7/2019 quy định về kiểm tra chất lượng an toàn kỹ thuật và bảo vệ môi trường trong sản xuất, lắp ráp ô tô*;
10. Chính phủ (2020), *Nghị định số 98/2020/NĐ-CP ngày 26/8/2020 quy định xử phạt vi phạm hành chính trong hoạt động thương mại, sản xuất, buôn bán hàng giả, hàng cấm và bảo vệ quyền lợi người tiêu dùng*;
11. Nguyễn Tiến Hùng (2020), *Pháp luật về trách nhiệm sản phẩm ở Việt Nam*, Luận án Tiến sĩ, Học viện Khoa học xã hội;
12. Kiều Oanh (2022), *Sự cần thiết của pháp luật bảo vệ quyền lợi người tiêu dùng*, Tạp chí Công thương, <https://tapchicongthuong.vn/bai-viet/su-can-thiet-cua-phap-luat-bao-ve-quyen-loi-nguoi-tieu-dung-101685.htm>, truy cập ngày 24/9/2023;
13. Quốc hội (2023), *Luật Bảo vệ quyền lợi người tiêu dùng*.